

Högsta domstolens avgörande ”tandvårdsskulden”

Avgörandet rör en gäldenär som hade pågående löneutmätning. Våren 2022 återbetalade Kronofogden ca 14 000 kr till gäldenären som hon behövde till omfattande tandvård.

Sommaren 2022 begärde gäldenären anstånd för betalning av en tandvårdsskuld som hade uppkommit innan löneutmätningen påbörjades. Så länge skulden var obetald vägrade tandläkaren att genomföra den tandvård som Kronofogden hade återbetalat pengar till gäldenären för att bekosta. Gäldenären begärde också anstånd för inköp av möbler och hemelektronik. Inköpen var främst avsedda för att tillgodose gäldenärens dotters behov. Kronofogden avtog gäldenärens begäran om anstånd med hänvisning till att gäldenären inte hade visat att det förelåg särskilda skäl för anstånd. Tingsrätten och hovrätten avtog gäldenärens överklaganden.

Högsta domstolen (HD) beviljade gäldenären anstånd med den pågående löneutmätningen under de två efterföljande månaderna.

Rättsavdelningen har analyserat HD:s avgörande. Med anledning av analysen lämnar löneutmättningsnätverket nedanstående kommentarer.

Det noteras att ett ärende gällande löneutmätning och anstånd för köp av glasögon för närvarande handläggs hos Justitieombudsmannen (JO). När JO:s beslut i ärendet meddelas kan Kronofogdens hantering behöva ses över ytterligare.

Tillägg eller anstånd

Kronofogden gör en uppdelning mellan vilka kostnader som ska hanteras som anstånd och vilka kostnader som ska föranleda tillägg till normalbeloppet. HD har i avgörandet angett att de särskilda skälen för anstånd i allt väsentligt sammanfaller med skälen för att medge tillägg till normalbeloppet. Den strikta uppdelningen mellan kostnader som hanteras

som anstånd och kostnader som föranleder tillägg kan därför inte längre upprätthållas.

Valet av om ett behov hos gäldenären eller dennes familj bör tillgodoses genom ett anstånd eller ett tillägg ska göras utifrån vad som är lämpligast i det enskilda fallet. Anstånd ska i regel användas om behovet är mer tillfälligt/av engångskaraktär och tillägg om behovet är varaktigt.

I vissa fall kan det dock vara lämpligt att medge tillägg istället för anstånd även om behovet är av engångskaraktär. Anstånd lämnas i tid, d.v.s. vanligtvis under minst en månad. Om exempelvis en gäldenär har utmätning med ett högt belopp varje månad och kostnaden för gäldenärens behov uppgår till ett betydligt lägre belopp kan gäldenären istället förbehållas kostnaden som ett tillägg till normalbeloppet (se dock nedan angående allmän lättnad i samband med anstånd). Ett ändringsbeslut genom vilket förbehållsbeloppet höjs får då meddelas under en månad. Därefter får ytterligare ett ändringsbeslut meddelas, i vilket förbehållsbeloppet återigen sänks.

Exempel: Gäldenärens utmätningensbelopp är 12 000 kr och gäldenären har visat särskilda skäl för anstånd avseende 2 000 kr.

Allmän lättnad

I samband med att anstånd lämnas finns det ett visst begränsat utrymme att ge gäldenären en allmän lättnad i sin ekonomiska situation. Det gäller särskilt om utmätningen pågår under lång tid och kan i vissa fall vara särskilt motiverat från ett barnperspektiv.

Detta innebär att Kronofogden kan medge gäldenären anstånd trots att anståndsbeloppet (utmätningensbeloppet) något överstiger kostnaden som gäldenären begär anstånd för. Om gäldenären exempelvis begär anstånd för inköp av ett skrivbord för 2 000 kr och gäldenärens utmätningensbelopp uppgår till 2 500 kr per månad bör Kronofogden normalt ändå kunna medge anstånd under en månad. Gäldenären får då en allmän lättnad i sin ekonomiska situation med 500 kr.

Hur stor allmän lättnad som kan medges beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Exempel på faktorer som kan påverka bedömningen:

- hur länge löneutmätningen har pågått och beräknas pågå
- om gäldenären har barn

- hur många familjemedlemmar gäldenärens familj består av
- om gäldenären nyligen har medgetts anstånd och i samband härmed fått en allmän lättnad i sin ekonomiska situation

I avgörandet ansåg HD att en allmän lättnad motsvarande 2 535 kr var rimlig i det aktuella fallet. Löneutmätningen hade i avgörandet pågått i nästan två år och beräknades pågå flera år till. Gäldenären var ensamstående med ett barn.

Oprioriterade fordringar

Av Kronofogdens meddelanden följer att Kronofogden under vissa förutsättningar bör kunna räkna in skälig avbetalning på en hyresskuld respektive en skälig amortering på förfallna skuldräntor i bostadskostnaden. Detta kan Kronofogden göra under förutsättning att gäldenären riskerar att bli avhyst eller att hans bostad riskerar att säljas exekutivt om skulden inte betalas (KFM M 2022:1).

Av HD:s avgörande framgår att Kronofogden i vissa undantagsfall kan tillämpa samma princip även på andra skulder, om underlåtenhet att betala skulden riskerar att på motsvarande sätt leda till allvarliga sociala eller liknande konsekvenser för gäldenären och dennes familj. Sådan annan skuld kan till exempel vara tandvårdsskuld, om betalning av skulden är en förutsättning för fortsatt nödvändig tandvård. Sådan annan skuld kan enligt löneutmätningarnätverkets bedömning även vara elskuld, om gäldenären riskerar avstängning av elen om skulden inte betalas.

Skulden får inte ha uppkommit under tiden som löneutmätningen har pågått. Med detta avses att skulder som avser kostnader som gäldenären tidigare har fått tillägg eller anstånd för inte kan föranleda nytt tillägg eller anstånd.

Nyanskaffning av beneficieegendom

Av Kronofogdens meddelanden framgår att anstånd bör kunna medges när beneficieegendom har gått sönder och behöver ersättas eller repareras. Detsamma gäller om beneficieegendom har gått förlorad (KFM M 2022:1). Av HD:s avgörande framgår att anstånd även bör kunna ges för nyanskaffning av beneficieegendom.

Utredningen

Det är gäldenären som ska lägga fram den utredning som behövs för att bedöma om ett anstånd eller ett tillägg ska medges. Vilken bevisning som krävs beror på vad som ska styrkas.

Av Kronofogdens allmänna råd och meddelanden framgår att Kronofogden vid behov kan begära att uppgifter om exempelvis kostnader för vård, mediciner, färdtjänst och hjälpmedel m.m. styrks för att dessa ska beaktas. Ett lämpligt sätt att styrka dessa kostnader kan vara genom intyg som beskriver behovet och kostnaden för att tillgodose behovet. Även annan utredning kan behövas för att styrka behovet.

När det gäller kostnader för tandvård som inte omfattas av normalbeloppet samt glasögon/linser bör det enligt Kronofogdens meddelanden krävas att gäldenären ger in intyg med visst särskilt innehåll för att kostnaden ska beaktas.

När det gäller kostnad för nyanskaffning av beneficieegendom krävs det att gäldenären tydligt redogör för behovet av egendomen. Gäldenären bör även precisera kostnaden för nödvändiga inköp. Gäldenärens redogörelse för behovet av egendomen ska ha stöd i övriga kända förhållanden. Övriga kända förhållanden som kan utgöra stöd för behovet kan exempelvis vara att gäldenären levt under knappa ekonomiska förhållanden under en längre tid, nyligen skrivits ut från en lång tids behandling på institution eller anstaltsvistelse, varit hemlös och nu fått boende, tidigare bott möblerat i andra hand, nyligen flyttat hemifrån eller separerat m.m. När det gäller barn kan vidare behov av beneficieegendom uppstå allteftersom barnet växer upp.

Vid bedömningen av skälig kostnad för anskaffning av beneficieegendom av det slag som normalt finns i ett hushåll kan vägledning hämtas från inköp i butiker som säljer möbler, husgeråd och hemelektronik m.m. i en lägre prisklass.

Bedömningen av skälig kostnad för anskaffande av beneficieegendom kan också enligt HD:s avgörande göras genom en jämförelse med vad gäldenären skulle ha förbehållits för att kunna köpa ersättningsegendom när beneficieegendom har utmätts¹. I praktiken förekommer det emellertid

---

¹ Jämför 5 kap. 4 § UB

sällan att gäldenären i samband med utmätning förbehålls ett belopp för att ersätta beneficieegendom.

Praktiska exempel

Exempel 1: Gäldenären begär anstånd under en månad för inköp av ett skrivbord till sitt barn som börjar högstadiet. Efter Kronofogdens begäran om förtydligande uppger gäldenären att kostnaden för skrivbordet uppgår till 2 000 kr. Gäldenären har utmätning i sin lön med 10 000 kr per månad.

Beslutsfattande handläggare bedömer att det finns särskilda skäl för anstånd för inköp av ett skrivbord samt att det är lämpligast att gäldenärens behov tillgodoses genom ett tillägg till normalbeloppet. Ett ändringsbeslut, i vilket kostnaden för inköpet beaktas, meddelas. I beslutets fritext till parterna anges att gäldenären har begärt anstånd för inköp av ett skrivbord samt att kostnaden om 2 000 kr har beaktats i förbehållsbeloppsberäkningen. Eftersom endast ett begränsat antal tecken får plats i fritextrutan gör beslutsfattaren även en kompletterande handläggarnotering i Init avseende gäldenärens begäran om anstånd, att särskilda skäl bedömts föreligga och varför handläggaren bedömt att det är lämpligast att gäldenärens behov tillgodoses genom ett tillägg.

Eftersom gäldenären har begärt anstånd med pågående löneutmätning under en månad innebär det att gäldenären har begärt anstånd med 10 000 kr. Att endast beakta kostnaden för inköp av skrivbord med ett belopp om 2 000 kr innebär att gäldenärens begäran om anstånd delvis avslås. Ett avslagsbeslut avseende delavslaget bör därför upprättas. Härvid bör Kronofogdens mall avseende avslag av begäran om anstånd användas. Av avslagsbeslutet bör det även framgå att begäran om anstånd delvis bifallits och att ett belopp om 2 000 kr har beaktats vid beräkningen av gäldenärens förbehållsbelopp i ändringsbeslutet. Det kan även framgå att handläggaren bedömt att det saknats skäl att medge gäldenären en allmän lättnad i sin ekonomiska situation.

Exempel 2: Gäldenären kommer in med en begäran om anstånd under en månad för att ha råd med en charterresa. Beslutsfattande handläggare gör bedömningen att det inte föreligger några särskilda skäl för anstånd. Det blir därmed inte aktuellt att ta ställning till om kostnaden ska tillgodoses genom ett anstånd eller ett tillägg. Mot bakgrund av att gäldenären har begärt anstånd måste dock sökandena tillfrågas om de medger anstånd. Medger sökandena anstånd ska gäldenärens anståndsbeväran medges om det inte är olämpligt. Medger inte sökandena anstånd ska gäldenärens begäran om anstånd avslås.

Exempel 3: En gäldenär har pågående utmätning i sin lön sedan 3 år tillbaka. Gäldenären är ensamstående med 3 barn. Utmätningens beloppet uppgår till 5 000 kr per månad. Gäldenären begär anstånd med löneutmätningen under en månad för inköp av en hörselapparat om 4 000 kr samt ger in närmare utredning som styrker behovet och kostnaden. Beslutsfattande handläggare bedömer att det finns skäl att beakta kostnaden samt bedömer att det är lämpligast att tillgodose gäldenärens behov genom ett anstånd. Gäldenären beviljas därför anstånd med löneutmätningen under en månad. Ett beslut att bifalla anstånd upprättas. I beslutet anges grunderna för bifallsbeslutet.